

ILYÉS SÁNDOR

„SÚGD MEG NEKÜNK...” OLVASÓI SZÖVEGEK A METAL HAMMERBEN

A heavy metal zenei műfajhoz kapcsolódó szubkulturális jelenségek ritkán képezték tudományos kutatások tárgyát. A műfaj a nemzetközi szakirodalomban is sokkal ritkábban fordul elő a többi zenei stílushoz viszonyítva (pl. Walser 1993, 2005), igazából akár mellőzöttnek is tekinthető (lásd Brown 2004). A magyar kutatásokban, különösen azok esetében, amelyek a mai ifjúsági szubkultúrákra fókuszáltak, nyilvánvaló és állandó a jelenléte, mivel a zenei preferenciák által meghatározott szubkultúrák között már az 1980-as évektől ott vannak – könnyen felismerhetően, néha látványosan – a fémzene kedvelői, akikre általában a „rockerek” gyűjtőfogalma, ritkábban „metárosok” megnevezés alatt találunk rá (Rác 1998, Szapu 2002, Szapu szerk. 2004, Ferencz 2007, Sólyom 2007). A többnyire hosszú hajú, sajátos mintázatú fekete pólót, farmert vagy bőrnadrágot és kabátot, különböző kiegészítőket viselő fiatalok a heavy metal és számos alműfaja iránti rajongásukkal, a zenéhez kapcsolódó fogyasztásukkal sajátos kulturális csoportosulást képviseltek/képviselek, amely a többi szubkultúrához hasonlóan láthatóvá vált a társadalmi térben.

E zenei szubkultúra teljes körű bemutatására itt nincs lehetőség, ennek megfelelően egyetlen résztemára szeretnék kitérni a következőkben, éspedig a műfaj legfontosabb, legnépszerűbb magyar nyelvű folyóiratának az elemzésére vállalkozom. Pontosabban nem a teljes folyóirat elemzésére, hanem egyik rovatának, az olvasók hirdetéseit és leveleit közlétező rovatnak a vizsgálatára. Előre kell bocsátanom, hogy jómagam is ennek a zenei műfajnak a kedvelője, illetve e szubkultúrának (is) a részese vagyok. Az elmúlt harminc esztendőben életem egyik meghatározó vetülete, identitásomnak egyik alapvető eleme volt a heavy metal zene és a hozzá kapcsolódó kulturális gyakorlat. Így „belülről” is szemlélem ezt a jelenséget, ennek a szituációnak minden pozitív és negatív vonzatával egyetemben.

Vizsgálódásom elméleti és módszertani alapjait a szubkultúra-kutatás és a narratológia jelentette. Mindkettő esetében hatalmas irodalom áll

a kutatók rendelkezésére,¹ melyből néhány megállapítást hasznosítok a továbbiakban. A szubkultúra terminus a maga problematikusságával, többször hangoztatott meghaladottságával, a szinonimák sokaságának vonzásával két értelmezési mezőt alakított ki. A szűkebb értelmezés szerint csupán az ifjúsági csoportkultúrákat fedi le, sok esetben mintegy ellenkultúráként, a fennálló tömegkultúrával vagy hivatalos kultúrával szembeni alternatív, kultúráként. A tágabb értelmezés szerint a szubkultúra egy átfogó kultúrán belüli viszonylagosan elkülönülő kulturális egység, a maga formáival és szövegeivel, normáival és ideáljaival, egy olyan egység, amely a többivel együtt építi fel magát az emberi kultúrát. Semmivel sem értéktelenebb, megbélyegzettebb, mint a hivatalos, az általánosan elfogadott nagybetűs kultúra, tehát nem annak alárendeltje, nem az „alatt” helyezkedik el. Vagyis a szubkultúrák nem elzárt világok, hanem a kultúra többi szegmensével együvé tartozó, változó és átjárható csoportosulások, adott időpontban bizonyos kulturális elemek sűrűsödési pontjai, és ezek az elemek magának az emberi kultúrának a részei, amelyek adott ponton kiemelt jelentőségre tesznek szert, csoportszervező erővel bírnak, bizonyos normákat, szimbólumokat termelnek ki, és az aspiránsoknak identifikációs bázist biztosítanak. Az egyén egyszerre több ilyen csoporthoz tartozhat, a különböző helyzetekben a megfelelő identifikációs gesztussal fejezi ki az illető csoporthoz való tartozását. Ennek megfelelően alkalmazható mindez – bármely más zenei csoportkultúrához hasonlóan – a heavy metal rajongóinak csoportjára. A narratológia nem más, mint a történetek, az elbeszélés tudománya, amely nagyon sok területen és sokféleképpen hasznosítható, jelen esetben a szövegek, diskurzusok és az identitás megértésében és elemzésében, a csoportjellemzők feltérképezésében nyújt segítséget. A szövegek használata, megjelenítése, a tartalmak és a mögöttes tartalmak, szimbolikus mezők, értékrendek megnyilvánulása, jelzésértéke nem tárható fel a narráció és a narratívum nélkül.

A heavy metal előzményei az 1960-as évek végéig húzódnak vissza, de maga a műfaj az 1970-es években kristályosodik ki, majd világviszonylatban az 1980-as években éri el fénykorát. Azóta váltakozó a népszerűsége, elterjedtsége, de folyamatosan jelen van, a kezdeti megbélyegzettség, ellenségeskedés helyett sokkal elfogadottabb, elismertebb és néhol mediatisáltabb része a zenei kultúrának. A magyar nyelvterületen is az 1980-as években lett ismertebb és kedveltebb, de a szocializmus bukása után tudott igazán kibontakozni. Az évtizedek során több sajtótermék próbálta kiszolgálni a rajongókat, kielégíteni az igényeiket, de csupán egynek sikerült fennmaradnia, folyamatosan megjelennie, ekként referenciaként is működni. Valószínűleg nincs olyan magyar metálrajongó, aki ne ismerné a *Metal Hammert*. Az információközlés mellett a lap már a kezdetektől teret nyújtott az olvasók megnyilvánulásainak is. Jelen esetben ez érdekel, vagyis az a rovat, amelyben az olvasók szövegei, véleményei kerülnek közszemlére, válnak publikussá.

Mint minden más médiatermék, ez a folyóirat is többféleképpen hat az olvasókra, egy adott olvasócsoporthoz, hiszen réteglapról van szó. Ciklikus megjelenésével az idő tagolásának eszköze, különböző eseményeken (mindenek előtt koncerteken) való részvételre mobilizál, az olvasása individuális habitust formál meg, illetve az általa szállított információk egy specifikus tudást alakítanak, árnyalnak és egységesítenek, a hozzá kapcsolódó kognitív kontextussal együtt (vö. Keszeg 2011: 218). Az olvasók, akik megszólalnak a lapjain az alulnézet perspektíváját képviselik, ők az úgynevezett „betolakodó újságírók”, a nem profeszionális írástudók, a szövegeik pedig a populáris írásbeliség, azaz az amatőr, a privát írás

1 Az általam ismert szubkultúrával kapcsolatos összefoglaló művek közül néhány, csak jelzésszerűen: Thornton 1996, Gelder–Thornton eds. 1997, Hebdige 2002, Kacsuk 2005, Hodkinson–Deicke eds. 2007, Jakab–Keszeg szerk. 2007. Narratológiával kapcsolatosan: Thomka szerk. 1999; Keszeg 2002, 2011; Rákai–Kovács szerk. 2003.

termékei (vö. Keszeg 2011: 229–230, Keszeg 2016: 71). Az olvasói levelek sok mindent elárulhatnak a társadalomról, a lenti nézőpontról (lásd pl. Lőrincz 2004), ami ebben az esetben annyiban módosul, hogy egy adott csoportról, egy sajátos virtuális közösségről kaphatunk elemezhető és értelmezhető információkat.

A *Metal Hammer*, mai nevén *Hammer World*, még a szocializmus idején indult útjára. Az első száma 1986 novemberében jelent meg, mintegy beharangozó számként, még *Metallica Hungarica* néven, 200 példányban, 16 fekete-fehér oldalon, írógéppel írva.² Jelezte azt, hogy néhány elkötelezett metálrajongó lapot indít, amely 1987-ben kéthavonta, 34 színes oldalon jelenik majd meg. A szerkesztői bevezető lényege az, hogy rajongók írják, szerkesztik a lapot rajongóknak, illetve minden érdeklődőnek, remélvén, hogy ezzel a zenei műfajjal szembeni előítéleteket is fel lehet majd oldani. A két szerkesztő a két László, Cselőtei László és Lénárd László, akik mai napig is főszerkesztői a lapnak. A kéthavi megjelenés nem vált valóra, ugyanis 1986 és 1990 között csupán hat száma jelent meg a folyóiratnak, azok is inkább különféle események műsorfűzetének álcázva, a hatóságok kijátszása érdekében, úgymond illegalitásban. 1990-től havonta szerették volna megjelentetni, de ez az első években nem igazán sikerült, nyomdai és hatósági nehézségek miatt néha négy hónapot is csúszott az aktuális szám megjelenése. Igazából 1992-től normalizálódott a kiadás, azóta havonta megjelenik az újságárusoknál. Illetve egyes években a nyári szünet alatt összevont 7–8. szám jelent meg, és néha adott év decemberi száma a következő év januári számával egyben, szintén összevonva, dupla számként. Az első években a külföldi (elsősorban angol és német) hasonló nevű folyóirat magyar verziójaként létezett, a külföldi anyagokat a német *Metal Hammertől* vette át, majd fokozatosan kiépült a magyar csapat, és teljes egészében saját anyagokkal dolgozott. A lap olvasótábora nemcsak Magyarországra korlátozódott, Erdélyben is olvasták, olvassák a műfaj rajongói. Presztízsét, elismertségét az is jelzi, hogy Magyarországon kívüli zenekarok is beküldték zenei felvételeiket véleményeztetésre. Annak ellenére, hogy több megnevezése is volt a folyóiratnak,³ én a *Metal Hammert* használok a következőkben, mivel a vizsgált periódusban szinte végig ezt a nevet viselte, illetve a régi olvasók mai napig így nevezik egymás között, így kéri az újságárusoknál.

A lap terjedelme fokozatosan növekedett, a kezdeti 16–34 oldal után, 1990-től 48 színes oldalon jelent meg, 1994-től 64 színes oldalon, ami 2004-től már kerek 100 oldalnyira duzzadt. Ma már 120 oldalt tesz ki. A terjedelem növekedésével egyre nagyobb teret kaptak az olvasók szövegei, hirdetései, véleményei. A kezdeti egy oldal (kb. 60 hirdetés) 1994-ben kettővé, 1996-ben hárommá duzzadt, illetve egy újabb rovat bevezetésével 1998-tól öt oldalra (akár 140-150 hirdetés és 10-12 levél). Jelen esetben az 1994 és 2004 között megjelent számokban fellelhető olvasói szövegeket vizsgálom meg. Azért választottam ki ezt a 11 évet, mert ekkor már rendszeresen jelenik meg a folyóirat, kikristályosodott a struktúrája is, ekkor még nem terjedt el, nem volt mindenki számára elérhető az internet, ezért a levelezés nagyobb fontossággal bírt, a személyes szövegek igazán csak a lapban való közzététel által

2 Az eredeti lapszám nem került birtokomba, viszont a folyóirat 20 éves létezésének tiszteletére újra kiadták, a 2006. novemberi szám mellé ingyenesen, bónuszként volt csatolva.

3 1986 és 1990 között *Metallica Hungarica* (*Heavy Metal Magazin*), 1990-től *Metal Hammer Hungarica*, illetve ugyanazon év 10. számától rövidítve *Metal Hammer H.* (*Nemzetközi Hard Rock és Heavy Metal Magazin*). 1992-től megjelenik a neve előtt az Új szócska, illetve 1997-es év 10. számától kezdve eltűnik a végéről a H betű. Végül 2003-tól a mai napig *Hammer World* a neve, pontosabban teljes egészében *Metal & Hard Rock Hammer World*. A szerkesztőség Budapesten volt és van. Az első számom anyyi szerepel, hogy felelős kiadó Jenővári Hubert, 1990-től kiadja a Reform Lap- és Könyvkiadó Rt, illetve az 1990/10. számától a londoni Rock-Team. 1993-ban kerül vissza magyarországi kiadóhoz, a Rock Top Kft-hez. Végül 2003-tól a kiadó a S.Ú.L.Y. Kft.

válhattak publikussá. Egy másik szempont pedig az volt, hogy a személyes gyűjteményemben ez a periódus viszonylag teljes.⁴

A folyóirat – a hasonló nyugati sajtótermékek példáját követve – már a legelső számtól kezdve a zenefogyasztás fő vetületeire helyezte a hangsúlyt, ekként alakult ki szerkezete is. A fő rovatok, amelyek a törzsanyagát képviselik, nem változtak 1986 óta: az interjúk (zenészekkel, zenekarokkal, más személyiségekkel), a hírek, a lemezismertetők és a koncertismertetők. Ezek mellett egyre bővült a repertoár az idők folyamán. Ezért röviden bemutatnom, hogyan is nézett ki a lap szerkezete a vizsgált periódusban, ami végül is a mai napig nem igazán változott. A tartalomjegyzék mellett rögtön az első oldalon a szerkesztői bevezető található, *Havi Metal* címszó alatt. A *Forró drót* az aktuális, rövidre fogott híreket foglalta össze. Az egy vagy több oldalas interjúk képviselték az olvasók számára legizgalmasabb részt. Átlagban 18-20 interjú fért bele egy-egy lapszámba. Természetesen az illető zenekar neve volt tipográfiaailag kiemelve, és utána pedig egy érdekesnek, szellemesnek tekintett cím is következett⁵. A *Hangpróba* alatt a szerkesztőség tagjai és pár meghívott zenész és olvasó közösen hallgatták meg a zenei újdonságokat, majd pontozták azokat. Az eredmény táblázatba foglaltatott, az értékelés sorrendjében. Majd következett a *Sokkoló korongok*, azaz a lemezismertetők, a friss zenék kritikai bemutatása. A *Saját szavakkal* egy-egy új lemez bemutatását takarta, mégpedig az illető zenekar tagjai által. A vizsgált rovat, a *Súgd meg nekünk*, az apróhirdetések és olvasói levelek rovata, a *Demonstráció* pedig a fiatal, kezdő, ismeretlen zenekarok bemutatkozó, szerkesztőséghez beküldött felvételeit mutatta be. Végül az Élő fém rovat az aktuális, lezajlott koncertekről közölt ismertetőt. Emellett szerepeltek szerkesztői vagy olvasói listák az aktuális kedvenc zenekarokkal és lemezekkel és természetesen reklámok, hirdetések is. Az adott periódusban nagyon fontos volt a folyóirat közepébe befűzött *poszter*. Illetve minden egyes rovat esetében, valamint a teljes lapszám esetében nagyon fontosak voltak a színes képek (zenészek, zenekarok, lemezborítók, koncertek, hangszerek fotói). A műfajnak az erőteljes vizualitása, illetve az akkori lehetőségek, információs csatornák korlátozotttsága miatt a képanyag komoly mértékben befolyásolta a lapnak az értékét az olvasók, rajongók szemében. Voltak időszakos rovatok is (pl. *Zenészfűllel*, *XY akták*), majd 1998-tól bővül a kínálat pár új rovattal: *Médiaradar* (filmek, könyvek, videók recenzálása), *Hatásokk* (a műfaj örök klasszikusainak a bemutatása).

A *Súgd meg nekünk* rovat a kezdetektől fogva teret adott az olvasóknak, ez volt a kapcsolattartás, a véleménynyilvánítás, a hirdetések színtere. Az 1994/9 lapszámig ebben a rovatban egymás után következtek a különböző hirdetések, nem voltak csoportosítva, e számtól kezdve viszont tematikai egységekbe tömörültek, melyek különböző alcímeket viseltek: Zenekar, Hangszer, kotta, Keres, Elad, Levelezne, Vegyes, Csere (alkalmanként), Levelek. 1998-tól az olvasói levelek külön rovatot kaptak, amely a *Fanzine* címet viselte,⁶ és itt nemcsak levelek, levélrészletek, hanem rajongói fotók is helyet kaptak. Ez lett a nyilvános vélemény-

4 A hiányzó számok: 1994/2, 1995/5, 1995/6, 1996/6, 2000/12, 2002/5, 2002/7–8, 2002/12–2013/1, 2003/2, 2003/3, 2003/4. Véleményem szerint ez egyáltalán nem csorbítja meg a vizsgálatot, a következtetéseket.

5 A változatosság és a figyelemfelkeltés, olvasásra buzdítás kedvéért a tartalomjegyzékben lévő cím és az illető oldalon szereplő cím különbözött egymástól, persze a zenekar nevét kivéve. Néhány példa (először a tartalomjegyzék, majd a megfelelő oldal): *RUSH. Kanada nagyjai* / *RUSH. A haladás kora* (MH. 1994/1), *GRAVE DIGGER. Aki másnak vermet ás...* / *GRAVE DIGGER. A Strásó újra itt van* (MH. 2001/11), *NEWBORN. Komplex HC a javából* / *NEWBORN. Betegre turnézzák magukat* (MH. 2001/11), *RHAPSODY. Talján monumentalizmus* / *RHAPSODY. A szimfóniák ura* (MH. 2004/12).

6 Az angol *fan magazine* kifejezésből származik, amely olyan publikációkat, periodikákat fed, amelyek magánkiadásban, rajongók, azaz bárki által megírva és megszerkesztve kerültek forgalomba a csoport tagjai között. A mai zenei blogok elődjének is tekinthető.

nyilvánítás fóruma, az előző rovat megmaradt a tulajdonképpeni hirdetéseknek. A kettőt együtt vizsgálom, mert a hirdetések is az olvasók, a rajongók hangját és csoportkultúráját képviselik a nyilvánosságban. A különböző tematikákhoz kapcsolódó hirdetések, szövegek mennyisége nagyjából állandó, vagyis ahogy idővel egyre több oldalt szántak ennek a rovatnak, minden egyes tematikának konstans módon nőtt a terjedelme. Természetesen a zenekarokról és hangszerekről, kottákról szóló hirdetések mindig is kisebbségben voltak a többihez képest, ami azt is jelezte, hogy az olvasók kisebb része az amatőr vagy képzett zenész, a nagyobb része csupán zenehallgatóként, zenerajongóként vásárolja a lapot.

A hirdetések azt a nyilvánvaló jellegzetességet tükrözik, hogy a csoport kultúrája minden szempontból a zene körül szerveződik, itt minden a zene körül forog. Aki ezt a lapot olvassa, az tudja, hogy kihez szól, amikor hirdetést ad fel vagy véleményt nyilvánít. Ez egy olyan, zenei fogyasztásra épülő közös tudást és érdeklődést feltételez, ami minden más megnyilvánulásnak az alapja. Ezen alapszik a csoport és az egyén identitása is. A gyűjtőfogalom a rock és metal zene, de ezen belül természetesen mindenki megtalálja a neki megfelelőt a sokféle alműfaj és ezeket képviselő zenekarok között, a könnyedebbtől, dallamosabbaktól a legdurvábbakig, legkeményebbekig. Ennek megfelelően a csoport kisebb, de ugyancsak átjárható szegmensekre is bontható, de nem kötelezően, hiszen nagyon sokan igencsak széleskörű érdeklődéssel bírnak ezen a zenén belül. Kialakult, használatban van egy olyan szókészlet, amely kívülállóknak általában nem mond semmit, de a csoport tagjainak nyilvánvaló a jelentése. A zenekarokkal kapcsolatosan ilyen formában jelentek meg a hirdetések:

„Bp-i T/DM/HC⁷ zkr-ba keresünk 17 év körüli dobost és bőgőst! Nem baj, ha kezdő vagy, csak az fontos, hogy komolyan vedd. Próbahely nem hátrány.”⁸ (MH. 1994/3).

A hangszerekkel, kottákkal kapcsolatosan már komolyabb technikai tudás is szükséges a hirdetések megértéséhez:

„Eladom 6 hónapos Ibanez gitáromat tűzpiros és narancssárga színárnyalatban, Floyd Rose tremolóval, 2db dupla V1, V2 márkajelű és 1 db S1 márkajelű szimpla hangszedővel, 22 bundos nyakkal. Irányár: 75 ezer Ft.” (MH. 1994/11).

Azok hirdetései, akik eladni szeretnének, cserélni vagy vásárolni, szintén ugyanennek a közös tudásnak és nyelvezetnek megfelelően vannak megszövegezve. Mit keres, illetve min adna túl egy metálrajongó? Mindent, ami ezzel a zenével kapcsolatos: hang- és videofelvételt mindenféle hordozókon (magnókazetta, bakelit lemez, cd, dvd, videokazetta), kottákat, együttesek pólóit, könyveket, folyóiratok régebbi számait, posztereket, képeket, szövegeket és azok fordításait.

„Keresem a köv. LP-k szövegeit: Maiden-Powerslave, K.Diamond-F.Portrait, M.Fate-Melissa/Don't Break, Slayer-Show/Reign, Dickinson-Skunkworks. Cserealap: Annihilator-Alice/Set/King, Anthrax-Stomp, Death-Individual/Symbolic, D.Theater-Awake/Change, Halloween-Keepers, Maiden, K.Diamond (magyarul is), Metallica, Pantera, Sepu, P.Waltz-Bleeding szövegek. Eladó Ozzy-Live&

7 A rokon zenei műfajok rövidítései: thrash metal, death metal és hardcore.

8 A hirdetések végén név és levelezési cím található, nagyon ritkán jellege a szerkesztőségben, de ezeket nem közlöm.

Loud dupla MK, 1300+PKG. Továbbá Nephilim RPG alapkönyvemet Vampire: The Masquerade alapkönyvre cserélném. Up The Irons!⁹ (MH. 1997/6).

„Átv-re kínálom kb. 900 MK-mat és cirka 200 CD-met, főleg black metal. Továbbá keresek megunt, nem hallgatott CD-eket, szintén black műfajban. Azok is megkereshetnek, akik Kraftwerk CD-eket tudnak szerezni számomra. Káosz könyvek és Fúrge Calver történetei is érdekelnek. Varg Vikernes szimpatizánsok se kíméljenek, főleg ha van eladó vagy elcserélhető Daudi Baldrs CD-jük. Szabó Zsoltnak üzenem, hogy írjon, vagy esetleg arra vár, hogy leutazzak Bányaterenyére és az eszméletlenségig leigyük magunkat? Végezetül azt szeretném még világgá kiáltani, hogy a SUMMONING egy életérzés, egy életforma!¹⁰ (MH. 2000/11).

A zenével kapcsolatos hanghordozók és sajtótermékek mellett néha a rockerek, metálosok ízlésének megfelelő öltözködési cikkek is gazdát cseréltek, elsősorban az együttesek póloí, de bőrkabátok és általánosabb, nem csak e csoportra jellemző termékek is.

„Hello rockerek, kinek van egy 42-es Martens bakancsa? Ára?” (MH. 1994/11).

A hirdetések beküldők különböző információkat is szoktak kérni a szerkesztőktől, minde- nek előtt diszkográfiákat, vagyis adott zenekarok lemezeinek kronologikus listáját, ritkáb- ban egy adott lemezen szereplő daloknak a sorrendjét és bizonyos együttesek elérhetőségét, azaz levelezési címét. Ennek az időszaknak a nagyobb részében még nem volt mindenki számára hozzáférhető az internet, ezért az ilyesfajta információk nagy értékkel bírtak.

Szintén az internet előtti korszakra jellemző az, hogy a kapcsolattartás papíralapú le- velezés, legfőljebb telefonálás formájában létezett, ezért a lapnak fontos szerepe volt a köz- vetítésben, a kapcsolatfelvétel megkönnyítésében. A *Levelezne* tematika alatt elsősorban az ismerkedés, a társkeresés kapcsán jelentek meg hirdetések. Az általánosabb jellegű sajtó- termékek társkereső rovataihoz képest itt nem a fizikai megjelenés vagy egyéb jellemzők voltak az elsődlegesek, hanem a zene iránti rajongás, a zenei ízlés. Az általános emberi, kul- turális jellemzők is e műfaj zenéjén átszűrődve jelenítődnek meg. Az ismerkedés előfeltétele az azonos zenei preferenciák a rock és metal zene keretei között, ami személyenként válto- zóan szűkebb vagy tágabb mozgásteret jelentett. Nyilvánvaló, hogy a lap jellege miatt, aki itt keres társat, az a csoportkultúrán belül keres társat, ezért a hirdetések egy része nem tér ki részletesebben a kedvelt almműfajokra, illetve az ezekhez a zenei stílusokhoz kapcsolódó egyéb kulturális, gondolkodásbeli, attitűdbeli vonzatokra, viszont a szövegek nagyobb ré-

9 Az LP bakelit lemezt jelent (angolul long play record), majd a zenekarok nevei és a lemezek címei vannak rövidítve: Iron Maiden – Powerslave, King Diamond – Fatal Portrait, Mercyful Fate – Melissa/ Don't Break the Oath, Slayer – Show No Mercy/ Reign in Blood, Bruce Dickinson – Skunkworks, An- nihilator – Alice in Hell/ Set the World On Fire/ King of the Kill, Anthrax – Stomp 442, Death – Indi- vidual Thought Patterns/ Symbolic, Dream Theater – Awake/ Change of Seasons, Helloween – Keeper of the Seven Keys I, II, Iron Maiden, King Diamond, Metallica, Pantera, Sepultura, Psychotic Waltz – Bleeding. Az MK magnókazettát jelent. Az RPG pedig szerepjátékot jelent (az angol role-playing game-ből). Az Up The Irons! pedig az Iron Maiden zenekart életető „kanonizálódott” formula.

10 A Káosz könyvek fantasy regényciklus, amelyet a debreceni Nemes István írt John Caldwell álnév alatt. A Fúrge Calver történetek is a Káosz világában játszódnak, a szerző ugyanaz a Nemes István, de Jeffrey Stone név alatt. Varg Vikernes az egyik legismertebb norvég black metal zenész, saját egyszemélyes zenekara a Burzum. A hirdetés megjelenésének idején börtönbüntetését töltötte, egyik zenésztársa meggyilkolásával vádolták, habár a körülmények máig tisztázatlanok marad- tak. A börtönben folytatta a zenélést, írást. Szövegeiben keveredett a fantasy (elsősorban Tolki- en hatása, de saját fantáziavilága is), a pogányság, a nacionalizmus, a természetközelség. Daudi Baldrs a Burzum egyik lemeze, amely a börtönévei alatt készült. A Summoning egy kétszemélyes osztrák együttes, amelynek zenéjére a fantasy szövegek és hangulatkeltő billentyűs hangszerek dominanciája jellemző. Kultuszához az is hozzájárult, hogy soha nem koncerteznek.

szében a feladó pontosabb referenciákat ad annak érdekében, hogy e zene iránti rajongáson belül is hasonló izlésvilágú, gondolkodású társra tegyen szert. A hirdetések megoszlának abban a tekintetben is, hogy a feladók egy része inkább társaságot, baráti kört keres, a másik része viszont a másik nemhez tartozó partnert.

„Szasztok! Megismerkednék olyan emberekkel, akik szeretnek bulizni és akikkel lehet elvontabb dolgokról is beszélgetni. Lehetsz fiú v. lány, a korod nem számít, csak légy őszinte. Sátánisták, örültek előnyben! Továbbá várom olyan /bp-i/ tagok jelentkezését, akik szívesen eljárnának koncertekre. Kedv: Manson, Korn, HIM, TCS, Depresszió, Junkies stb.”¹¹ (MH. 2002/2).

A rövidebb, általánosabb társkeresők az előbbi hirdetéshez hasonló formában jelentek meg, de viszonylag számos olyan hirdetés látott napvilágot, amelyben a feladó jobban kifejti csoporton belüli egyéniségét és izlésvilágát, gondolkodásmódját. A közzétett gondolatok minden esetben kapcsolatba hozhatók, hozzárendelhetők egy-egy zenei stílusnak, együttesnek, együttes-csoportnak. Itt már nyilvánvaló, hogy nagyon megszűri a lehetséges érdeklődők körét.

„Hallgasd a tavat! Neked dalol az! Halld hangomat a Könnyek Tavából!¹², kedves ismeretlen! Ha egy kicsit romantikus vagy, s netán el tud varázsolni egy lassúbb, dallamos hangzásvilágú zene (Cemetery, Lake of Tears, Amorphis, Anathema), kérlek írd meg egy 20 éves múlt srácnak, ha van kedved. Szívem oly hideg, oly sötét... Jöjj el hozzám, Szerelem istennője, tisztítsd meg szívem, tisztítsd meg lelkem...” (MH. 1994/11).

Egy másik példa:

„*Imádom én a teleholdat; régóta izgat ez a szó: Hold... Hold. Mindent megfejt az ember, az érző és gondolkozó.*» (Erdélyi József) Megismernélek téged, ha te is szerelmese vagy a fent idézett varázsszavaknak, a Burzum, Primordial, Absu, Skrewdriver, C. Forest¹³ zenéjének, szittya őseink halhatatlan szellemének, Reményik Sándor költészetének, a filozofikus szemlélődésnek. 22 éves, hosszú hajú srác vagyok és téged kereslek, kedves (20-22 éves) lány, ki e világ árnyékos oldalán *»Az égbolt lányait figyelve«* vársz. Csak a fent említetteket figyelembe véve írd meg, s csak akkor, ha komolyan is gondolsz, hogy magányos utadon hasonlóan gondolkodó társadat keresed. Jelige: Nimród.” (MH. 2001/11).

A *Vegyes* címszó alatt olyan hirdetések láttak napvilágot, amelyek nem illeszkednek az előző kategóriákba, és szinte kizárólag valakit keresnek, valakinek üzennek.

„Keresem azt a két srácot, akikkel Tatabányán ismerkedtem meg a büntető 6-os koncertje előtt (Obstruction, Stainless Steel, Demonlord, Cross Borns, Ideas, Ossian). Pestről jöttetek. Az egyik srácnak Iced Earth pulcsi volt. A Therionról beszélgettünk. Kapunyitás előtt odajött hozzátok egyik haverotok, aki napszemüveget viselt. Én a tesómmal és a haverjaimmal voltam. A koncert előtt azt mondtad, hogy az 1. sorban fogtok tombolni. Rajtam egy kapucnis Therion pulcsi volt. Szeretnék levelezni Veletek! Ha van kedvetek, írjatok! Ui: Nagyon jó koncert volt, szétheadbangeltem az agyamat!” (MH. 2000/2).

A rovat végén kaptak helyet az olvasói levelek, illetve 1998-tól kezdve külön rovatba kerültek, ez lett a *Fanzine*. Ezek a szövegek tükrözik leginkább az olvasók véleményét, hiszen itt lehetőség nyílt a viszonylag bővebb kifejtésre, vitára, számonkérésre, válaszokra. Itt látható

11 Manson nem más mint a Marylin Manson zenekar, a TCS pedig a Tankcsapda.

12 Utalás az egyik kedvelt együttesre, a Lake of Tears-ra.

13 Carpathian Forest.

leginkább, hogy mi az, amit a csoport tagjai meg szeretnének jeleníteni ebben a számunkra nyilvános térben. Mi foglalkoztatja őket, mi fontos annyira számukra, hogy publikussá tegyék, mit vállalnak fel e publicitásban, mivel azonosulnak.

A szövegek nagy része a zenével kapcsolatos magánvélemények széles spektrumát vetíti elénk, mivel ez az a fórum, ahol a szerkesztők felfogása szerint mindenki elmondhatja a véleményét a jóérzés határain belül. A legtöbben a különböző friss anyagokra reflektálnak, de nem feltétlenül korlátozódnak az újdonságokra, hanem együttesez, zenészek, lemezek, egész zenei stílusok kapcsán teszik nyilvánossá véleményüket. Sok esetben az egyéni megjegyzésekből viták kerekednek, azaz mások válaszolnak az illetőnek, az illető visszaír és így tovább. Ez az a hely, ahol a szerkesztőknek, zenekritikusoknak is meg lehet mondani a magunkét, magáról a lapról is lehet kritikát írni, amit nem minden sajtóorgánium szokott felvállalni. A zenék mellett a zene aktuális helyzetére, popularitására vagy perifériára szorulására, a zenéhez való viszonyulásra reflektáltak nagyon sokan.

„Egyazisten.¹⁴ Nem tudom, bekerül-e az újságba, amit írok. Nem is ez a lényeg. Ha bekerül, nem az volt a szándékom, hogy megsértsem bárki zenei ízlését. Amiért írok, az a novemberi Hangpróba. Lehet, hogy kévsé írok, de későn jutottam hozzá. Hogy lehet, hogy a Moby Dick csak 8,25-öt kapott? A legjobb magyar banda, erre még King Diamond is megelőzte, sőt, első lett. Annak a szerencsétlennek már hangja sincs. Mindenütt azt lehet olvasni, hogy a média rosszul bánik a magyar metal/rock bandákkal, erre a legjobb magyar együttes kap egy szar értékelést. Legalább a Hammer készítői értékelhetnék ezt a nagyszerű bandát. Mit lehet várni akkor a média egyéb ágazataitól? A Maiden új albuma bezzeg mindenkinek bejött, nem baj, hogy 20 éve ugyanazt adja ki. Az ilyen manowaros tizenkettő egy tucat bandákat meg mindenki ajánrozza. A Dimmu Borgir meg – amelyik csapat próbál ijesztőnek tűnni, csak nem sikerül neki – kap 9-es átlagot. Mert valami sündisznót raknak magukra, már jók? Nem a többi banda ócsárlása volt a cél, de a Moby Dick tényleg alul lett értékelve. Más: felesleges b...tatni a nu metalt, úgylis lehet tudni, hogy szar. Az ilyen blinkszányóccvankettőlínkinbizkit¹⁵ egy rakás szar. Ami még érdekes, hogy a hirdetések között csak depressziós 12-14 éves gyerekek vannak, akik még sátánisták is. Vajon mit tudnak erről ezek? Szilvás Gergőnek is azért kéne kicsipkézni a fülét, mert 7-est adott a Tiamatra.” (MH. 2004/3).

Az ilyen típusú levelek szoktak kiváltani hosszabb-rövidebb vitákat, amelyek során a személyes ízlés mellett a hitelesség, az eredetiség, az ennek a műfajnak megfelelő professzionalizmus hangoztatása vagy éppen megkérdőjelezése alapozza meg a résztvevők érvelését.

A szövegek másik része az olvasók, a rajongók élménybeszámolóit vagy reflexióit tartalmazza, amelyet kiegészítenek, alátámasztanak az úgynevezett sztárfotók, azaz olyan rajongói fényképek, amelyeken az illetők nevesebb zenészek társaságában tűnnek fel. Többek szerint ennek a rovatnak a rendeltetése éppen az ilyen beszámolók publikussá tétele.

„Kaposvári metalkezelés.¹⁶ Több dolog vezérelt abban, hogy megírjam ezt a levelet! Az egyik, hogy olyan arcokat is megismertessek a kaposvári bulik ízével, akik még nem jártak itt. A másik, hogy megmutassam néhány levélírónak, mire is való a Fanzine rovat. Itt nem arról kellene olvassunk, hogy ki kit miért és mennyire utál. Legalábbis én így gondolom. Tehát a fenti okok miatt álljon itt egy koncertbeszámoló, a tökéletesség igénye nélkül! A koncertre még májusban került sor a kaposvári Arénában, a Messenger, a Demonlord és az Ossian részvételével. Elsőként a Messenger lépett színre. Mindenki ismeri azt az érzést, amikor egy igen jó koncert, bármilyen hosszú is, nagyon

14 Az ilyen beszédes, tömör, összefoglaló szándékú kijelentéseket a szerkesztők szokták a szövegek elé illeszteni címnek, amit a tipográfiai megjelenítés is jelez.

15 A következő új stílusú, modern metal zenét játszó zenekarok ironizálása: Blink 182, Linkin Park, Limp Bizkit.

16 Utalás az Ossian együttes *Metálkezelés* című dalára, amely az 1989-es *Félre az útból!!!* lemezen jelent meg.

rövidnek tűnik? Hát ez olyan volt. [...] A csapat a tőlük megszokott keménységgel zenélt, a szurkolótábor pedig kívülről fújta a szövegeket, majd vissza is hívta a srácokat. [...] Ennyire jó Ossian bulin még nem voltam. Szinte lehetetlen szavakkal leírni, hogy mit műveltek. [...] A Rock katonáinál jobb kezdést ki sem találhattak volna. Ha a Messengernél hullámozott a közönség, akkor itt vihar volt, metál vihar. Régi és új nótákat egyaránt játszottak, és az újak kétségkívül igazi Ossian dalok...” (MH. 2000/7–8).

Az élménybeszámolók mellett a rock és metal zene aktuális helyzetéről, az olvasók közvetlen környezetében, lokális világában betöltött szerepéről, hiányáról, vitatottságáról, különféle aspektusairól értekeznek azok, akik tollat ragadnak.

„Fehérvár vár! Falun élünk, és ezt borzalmasan bánjuk, de sok mindent nem tudunk tenni ellene. Szórakozási lehetőségeink itt igen csekélyek, disco ugyan van. De hát melyik rocker az, aki szívesen hallgatja azt a nyálas zenét, és bámulja azokat a jól fésült fark-állatokat?! Minden hónapban megvesszük az újságot, és örömmel tapasztaljuk, milyen sok a jó buli, de közben bosszankodunk is, mert mind Pesten, vagy más helyen lesz. A lényeg, hogy tőlünk messze. Nem vagyunk valami lövésos, úgy hogy az ilyen koncertekről totál lemaradunk. Biztosan sokan vannak még, akik a távolság és a pénz miatt maradnak le a bulikról. Egyetlen közeli hely Szfváron a Bahnhof, ami elég fasza, de állati kevés a jó koncertjük. Az alternatív bandákról minden hétre jut pár, de a keményebb zene vajon hol marad? Jó, ha egy hónapban két komolyabb buli van. Pl. itt a Tankcsapda. Most újra turnéznak, de Fehérvárra – legalábbis eddig úgy néz ki – nem jönnek. Pedig nem volt rossz a Replikával nyomtatott bulijuk, ahol egyébként az Auróra is játszott. Nem tudom, mi lehet az oka annak, hogy kevesen jönnek Fehérvárra. Az Akela is kihagyta a várost. Jó lenne valami magyarázat valakitől.” (MH. 1996/4).

A személyes élmények, a zene fontossága az individuális életvezetésben, az érzelmi viszonyulás és identifikáció sajnálatos esetek kapcsán is nyilvánosságra kerül.

„Ég veled, Chuck! Kedd este volt. Már türelmetlenül vártam a Rock Gyémántok műsort a rádióban, és amikor az adás elején megemlítették a Death nevet, nagyon megörültem, gondolván, hogy valamelyik daluk következik. De egy pillanat múlva ijedten szegeztem a rádióra a szemem. »Szomorú kötelességemnek kell eleget tennem... – kezdődött a mondat – Chuck Schuldiner elhunyt.« Nem hittem el, képtelen voltam felfogni. Csak lihegve, szótlánul bámultam, hitetlenkedve, telve fájdalommal és szomorúsággal. Szerintem nem is kell erőlködnöm, felesleges nagy szavakat keresnem, tudjátok jól. Ti, akik szintén rajongók vagytok, akik szintén felnéztek rá, tudjátok, miről beszélek. Együtt gyászoljuk Chuckot, aki csodálatos zenész és igazi ember volt. Őszintén szerette a metalt, ez volt az élete. Zsenialitását nemcsak a Deathben, hanem a Control Deniedben is bizonyította. Vagy nézzük a The Sound of Perseverance albumot! Az ember elképedve hallgatja a hihetetlen szerzeményeket. Ez az album számomra a METAL, mint fogalom, egyik igaz megtestesítője. Egy Fém mestermű. Chuck mindig is szívén viselte a műfaj sorsát, aggódott a metal jövője miatt, a külsőségek helyett a zenére helyezte a hangsúlyt. Kompromisszumot sose kötött, de nem kezdett idétlen csatározásokba sem, nem volt arcszkodó, nagyképű sztár. Ő közülünk való volt. Egy igaz rocker, egy true metal fan, aki mindig is tisztelte a rajongóit, törődött velük. Ha azt kérdezzük, miért kellett meghalnia, azt gondolom, talán Ő maga tudná a legjobban megmagyarázni ezt, az ő filozófiája lehetne a legjobb okfejtés magára a halálra. De Chuck már nincs velünk, itt hagyta ezt a világot, azonban nem távozott el nyomtalanul. Szelleme itt él tudatunkban és tudatalattinkban, velünk lesz, amikor a Death örökérvényű albumait hallgatod vagy eszményi riffjeit pengeted. Amikor a Spirit Crushert hallgattam és a dal ahhoz az elszállós részhez ért (remélem, tudjátok, miről van szó) – bár lehet, hogy nem férfias dolog ez – már nem tudtam visszatartani a könnyeimet. Annál a résznél mindig úgy éreztem, mintha tudnék repülni. Akkor és ott sírva repültem. Nincs mit tenni, el kell fogadni,

hogy Chuck ilyen fiatalon, ekkora tehetségként eltávozott. Ég veled, Chuck! Support music, not rumors! Let the Metal flow!¹⁷” (MH. 2002/2).

Hosszasabban, vagyis teljes egészében idéztem a fenti olvasói levelet, mivel szépen példázza a csoport és az egyéni identifikáció és diskurzus sajátosságait. Illetve azt is megmutatja, hogy mennyire személyes tartalmakat és megnyilvánulásokat is publikussá tettek, vállaltak fel a csoport szintjén.

Az olvasói szövegek sok mindent elárulnak a heavy metal zene köré szerveződő szubkultúráról. A szövegek stílusa ennek a csoportnak megfelelő, illetve a lapban megjelenő többi szövegnek megfelelő. Jellemző rá egyfajta nem konvencionális jelleg, lazaság, az „elit” diskurzusoknak meg nem felelni akarás. Itt az író olvasók és a szerkesztők, interjúk készítői, kritikák szerzői is ugyanolyan „betolakodó” szerzők, hiszen nem szakképzett emberek, és nem is az a céljuk, hogy annak a szerepnek megfeleljenek, hanem ugyanolyan zenerajongók, akiknek az információk, a közös élmény megosztása a fontos. A nyilvánosság elé tárt levelek, hirdetések megerősítik azt, hogy milyen nagy fontossággal bír maga a zene, mennyire központi szervező eleme egyes csoportoknak. Különösen a tizenévesek és huszonévesek világában bír kiemelt jelentőséggel és identifikációs erővel, de az elkötelezettek esetében a korhatár egyre jobban kitolódik, mivel a zenészekkel együtt a rajongók is egyre jobban előrehaladnak korban. Erőteljes maszkulinitás jellemzi, hiszen a zenére és a hozzá kapcsolódó vizuális megjelenítésre az erő, a tomboló energia jellemző, amit bírálói inkább erőszaknak tekintenek. Ennek ellenére a női nem képviselői között is vannak szép számmal rajongói. Kortól és nemtől függetlenül egyik alapvető kategóriája a *hitelesség*. „Igaz” rockerként, metálosként identifikálódnak e műfajjal az olvasók, ami a zenészek esetében azt jelenti, hogy habár a szórakoztatóiparnak egy részét képezik, kompromisszumok nélkül, a divat figyelmen kívül hagyásával, önmagukhoz és stílusukhoz híven próbáljanak lehető legjobb dalokat írni. Ha valaki meg is tud élni belőle, az már csak a ráadás. A rajongók részéről a hiteles együttesek támogatását, nem pedig az aktuális divatnak való megfelelést jelenti. Ugyanakkor ez összefügg a fogyasztással, hiszen a hanghordozók, az öltözék, a koncertjegyek beszerzése – különösen munkavállalás előtti korban – komoly anyagi erőfeszítést is jelent. Illetve a különlegesebb darabok birtoklása komoly presztízsértékkel bír. A fogyasztáshoz és a hitelességre kapcsolódik a *tudás*, ami egy közös tudás, egy közös értékrend, vagyis minél több zene ismerete, a gyökerek, a régi klasszikusok, a szövegek ismerete, valamint egy mélyebb tudás, a zene és szövegek mögötti mondanivaló, eszmeiség, szellemiség érzékelése és megértése, azzal való azonosulás. Mindez sokak számára ezt a szubkultúrát *ellenkulturaként* is meghatározza, hiszen nem a divat, nem a kereskedelmi média miatt hallgatják ezt a zenét, sőt inkább az ellenében, vagyis az „igénytelen tömegzenével” ellentétben itt hangszereken játszani tudó, sok esetben virtuóz gitárhóstit, mint központi, emblematikus szereplőt felmutató együttesek fogalmaznak meg mélyebb mondanivalókat. Az alműfajok, együttesek, személyiségek és rajongói csoportok sokasága egy igen színes világot enged kibontakozni, amely mind egyetlen központi kategória köré szerveződik, ami nem más mint maga a heavy metal zene szeretete.

17 Támogasd a zenét, ne a pletykákat! Hadd dübörögjön a Metál! Chuck Schuldiner (1967–2001) az amerikai Death együttes alapítója és oszlopos tagja, aki a zenekaron belül a zenéért és szövegekért is felelős volt. Munkássága nagy hatással volt a fiatalabb zenekarokra, egyes feltételezések szerint az együttes nevééről, illetve az 1984-es *Death by Metal* demójáról neveztek el egy teljes stílust, ez a Death Metal. Chuck 2001. december 13-án hunyt el rákban.

SZAKIRODALOM

- Brown, Andy R.
2004 Heavy Metal and Subcultural Theory: A Case of Neglect? In: Muggleton, David – Weinzierl, Rupert (eds.): *The Post-subcultures Reader*. Berg, Oxford–New York, 209–222.
- Ferencz Angéla
2007 A város és a fiatalok. Csíkszeredai fiatalok térhasználata. In: Jakab Albert Zsolt – Keszeg Vilmos (szerk.): *Csoportok és kultúrák. Tanulmányok szubkultúrákról*. (Kriza Könyvek, 29.) BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék – Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 133–160.
- Gelder, Ken – Thornton, Sarah (eds.)
1997 *The Subcultures Reader*. Routledge, London–New York.
- Hebdige, Dick
2002 (1979) *Subculture. The Meaning of Style*. Routledge, London–New York.
- Hodkinson, Paul – Deicke, Wolfgang (eds.)
2007 *Youth Cultures. Scenes, Subcultures and Tribes*. Routledge, New York–London.
- Jakab Albert Zsolt – Keszeg Vilmos (szerk.)
2007 *Csoportok és kultúrák. Tanulmányok szubkultúrákról*. (Kriza Könyvek, 29.) BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék – Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár.
- Kacsuk Zoltán
2005 Szubkultúrák, poszt-szubkultúrák és neo-törzsek. A (látványos) ifjúsági (szub)kultúrák brit kutatásának legújabb hulláma. *Replika*. (53) 91–110.
- Keszeg Vilmos
2002 *Homo narrans. Emberek, történetek és kontextusok*. Komp-Press Kiadó, Kolozsvár.
2011 *A történetmondás antropológiája. Egyetemi jegyzet*. (Néprajzi Egyetemi Jegyzetek, 7.) Kriza János Néprajzi Társaság–BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék, Kolozsvár.
2016 Populáris kultúrák a 19–20. században. In: Kálai Sándor (szerk.): *Médiakultúra Közép-Kellett-Európában*. (Letöltés, 4.) Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 53–89.
- Lőrincz József, D.
2004 *Az átmenet közeleti értékei a mindennapi életben*. (Múltunk könyvek) Pro-Print Könyvkiadó, Csíkszereda.
- Rácz József
1998 *Ifjúsági (szub)kultúrák, intézmények, devianciák*. Scientia Humana Társulás, Budapest.
- Rákai Orsolya – Kovács Zoltán, Z. (szerk.)
2003 *A narratív identitás kérdései a társadalomtudományokban*. Gondolat Kiadói Kör – Pompeji, Budapest–Szeged.
- Sólyom Andrea
2007 Ifjúsági szubkultúrák és csoportfolyamatok Székelyudvarhelyen. In: Jakab Albert Zsolt – Keszeg Vilmos (szerk.): *Csoportok és kultúrák. Tanulmányok szubkultúrákról*. (Kriza Könyvek, 29.) BBTE Magyar Néprajz és Antropológia Tanszék – Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár, 101–131.
- Szapu Magda
2002 *A zűrkorszak gyermekei. Mai ifjúsági csoportkultúrák*. Századvég Kiadó, Budapest.
- Szapu Magda (szerk.)
2004 *Ifjúsági szubkultúrák Magyarországon és Erdélyben*. (Scientia Humana.) MTA Politikai Tudományok Intézete, Budapest.
- Thomka Beáta (szerk.)
1999 *Narratívák 3. A kultúra narratívái*. Kijárat Kiadó, Budapest.
- Thornton, Sarah
1996 *Club Cultures: Music, Media and Subcultural Capital*. Wesleyan University Press, London.
- Walser, Robert
1993 *Running with the Devil. Power, Gender and Madness in Heavy Metal Music*. Wesleyan University Press, Middletown, Connecticut.
2005 Heavy metal és klasszikus virtuozitás. *Replika*. (49–50) 211–254.

POȘTA REDACȚIEI.

SCRISORILE CITITORILOR ÎN REVISTA MAGHIARĂ *METAL HAMMER*

Studiul oferă o analiză a textelor trimise de către cititori redacției revistei *Metal Hammer* din Ungaria între anii 1994 și 2004, perioadă în care internetul nu era încă atât de răspândit și accesibil. Astfel rubrica destinată cititorilor fusese un forum al interacțiunii, al publicității opiniilor individuale. Aceste texte prezintă modul în care muzica heavy metal, adică preferințele muzicale pot alcătui epicentrul formării unor subculturi, totodată oglindesc aspectele culturale specifice ale acestora, valorile, tendințele, interpretările exprimate de către cititori. Fie vorba de anunțuri de mică publicitate, de cele legate de întâlniri sau de comentarii mai ample, toate reflectă elementele specifice acestei subculturi.

THE MAIL BOX.

READERS' LETTERS IN THE HUNGARIAN *METAL HAMMER* MAGAZINE

The present study offers an analysis of the texts sent by the readers to the Hungarian *Metal Hammer* magazine between 1994 and 2004, a period of time when the internet was not that common and available in Hungary. Therefore this column dedicated to the readers was a place of publicity, of interaction, of private opinion. These texts reflect the way how heavy metal music, generally musical preferences can form the epicentre of subcultures, but also the cultural specificities of these, values, tendencies, interpretations expressed by the readers. Regardless of being about advertising, dating or profound commentaries, they all reflect specific aspects of this subculture.